

Uniwersytet Łódzki

Instytut Psychologii

dr hab. Agnieszka Lipińska-Grobelny, prof. UŁ

Łódź, dn. 24.08.2023 roku

Zakład Psychologii Pracy, Organizacji i Doradztwa Kariery

Instytut Psychologii

Uniwersytet Łódzki

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Patrycji Basińskiej

pt. Regulacyjna rola cech osobowości i temperamentu dla stylów jazdy kierowców

kategori B prowadzących pojazd w ramach obowiązków służbowych

promotor: prof. dr hab. Roman Ossowski

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska magister Patrycji Basińskiej zatytułowana *Regulacyjna rola cech osobowości i temperamentu dla stylów jazdy kierowców kategorii B prowadzących pojazd w ramach obowiązków służbowych* podejmuje temat z pogranicza psychologii pracy i organizacji oraz psychologii transportu i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Problematyka dysertacji dotyczy temperamentalno-osobowościowych uwarunkowań czterech stylów jazdy oraz negatywnych zachowań drogowych. Dodatkowo ocenie poddano postawę wobec bezpieczeństwa oraz wybrane zmienne społeczno-demograficzne w postaci m.in. stażu jazdy samochodem czy liczby pokonywanych kilometrów w przeciągu miesiąca. Wybór tematu uważam za ważny z naukowego i praktycznego punktu widzenia.

Recenzowana dysertacja przeszła pozytywną weryfikację w Jednolitym Systemie Antyplagiatowym i składa się z trzech głównych części: podstaw teoretycznych

Uniwersytet Łódzki

Instytut Psychologii

prowadzonego badania, podstaw metodologicznych oraz części empirycznej, zakończonej dyskusją, wnioskami i wykazem 312 pozycji piśmiennictwa, polsko- i anglojęzycznego. Dysertacja liczy 274 strony, w tym 215 stron tekstu bez bibliografii i załączników. Kolejność części i rozdziałów jest przemyślana. Pracę rozpoczyna Wstęp. Następnie Autorka przedstawia założenia teoretyczne w czterech rozdziałach (łącznie 72 strony), formułując cel badania, pytania i hipotezy badawcze oraz opisując narzędzia badawcze, grupę badaną i procedurę (32 strony). Następnie przechodzi w rozdziałach 7-8 do prezentacji wyników przeprowadzonych badań, podsumowując wnioskami i ograniczeniami badań (łącznie 111 stron). Mając na uwadze formalną stronę dysertacji, rozprawa spełnia standardy stawiane pracom doktorskim o charakterze empirycznym.

Ocenę poszczególnych części rozprawy rozpocznę od podstaw teoretycznych badań własnych. Magister Patrycja Basińska w pierwszych czterech rozdziałach przedstawia najważniejsze zagadnienia, związane z kierowaniem pojazdem ze szczególnym uwzględnieniem kierowców kategorii B, którzy wykorzystują samochód do celów służbowych. Słusznie zauważa, że dotychczasowe analizy koncentrują się głównie na kierowcach zawodowych, stąd objęcie badaniem wzmiankowanej grupy wydaje się ważnym naukowym przedsięwzięciem. Pani Magister prezentuje w tym miejscu najważniejsze podejścia do bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wyjaśnia pojęcie stylów jazdy oraz zachowań drogowych jako ich przejawów. Konceptualizuje pojęcie osobowości i temperamentu ze wskazaniem koncepcji kluczowych, tj. sześcioczynnikowego modelu osobowości HEXACO Ashtona i Lee oraz teorii podstawowych właściwości układu nerwowego Pawłowa. W tym

Uniwersytet Łódzki

Instytut Psychologii

miejscu zabrakło wyraźnego uzasadnienia, dlatego Badaczka ostatecznie zdecydowała się na wybór koncepcji Pawłowa w miejsce Regulacyjnej Teorii Temperamentu Strelaua, tym bardziej, że przytoczone przez Doktorantkę badania w głównej mierze bazują na podejściu RTT i aplikacja tego podejścia w grupie kierowców kategorii B, którzy wykorzystują samochód do celów służbowych, mogłaby stanowić interesujący kontekst teoretyczny. Ogólnie pragnę zauważyć, że przegląd literatury dokonany przez mgr Patrycję Basińską jest staranny, mimo pewnych niejasności w wyborze zaplecza teoretycznego.

W części drugiej, metodologicznej, Pani Magister opisuje główne cele badań w pracy doktorskiej. Są nimi, po pierwsze, określenie roli cech osobowości i temperamentu dla stylów jazdy kierowców kategorii B, prowadzących samochód w ramach obowiązków służbowych; po drugie, weryfikacja mediacyjnego wpływu postawy wobec bezpieczeństwa na analizowane relacje; po trzecie, sprawdzenie związków pomiędzy stylami jazdy a negatywnymi zachowaniami drogowymi. Autorka w rzetelny sposób formułuje pytania i hipotezy badawcze, podając za każdym razem naukowe uzasadnienie. Trafnie dobiera narzędzia badawcze oraz podaje ich współczynniki zgodności wewnętrznej *alfa* Cronbacha. Ponadto przeprowadza analizę właściwości psychometrycznych polskiej wersji Kwestionariusza Stylów Jazdy Jamesa Elandera. Zabrakło jednak sprawdzenia, a może tylko przytoczenia, wyników confirmacyjnej analizy czynnikowej, którą powinniśmy obligatoryjnie przeprowadzić, znając strukturę narzędzia oryginalnego. Autorka tylko wzmiankuje na str. 95: *Badanie własne nie potwierdziło ujawnionej w badaniach oryginalnych z 1993 roku sześcioczynnikowej struktury narzędzia.* W procedurze ostatecznie uczestniczyło

Uniwersytet Łódzki

Instytut Psychologii

198 kierowców kategorii B, dodatkowo korzystających z samochodu w ramach wypełniania obowiązków służbowych. Jak było to weryfikowane? W ankiecie osobowej nie znalazłam takiego pytania/punktu. Niemniej jednak, struktura części drugiej jest zgodna z wymogami stawianymi pracom doktorskim o charakterze empirycznym. Pani mgr Patrycja Basińska prawidłowo zaplanowała procedurę, dobrała odpowiednie narzędzia badawcze, sprawdziła ich poziom rzetelności, a dodatkowo opracowała psychometrycznie Kwestionariusz Stylów Jazdy.

W części trzeciej, empirycznej, Doktorantka rozpoczyna prezentacją statystyk opisowych i weryfikacją rozkładów normalnych zmiennych. Wszystkie obliczenia zostały wykonane w programie IBM SPSS wersja 26 oraz przy użyciu makro PROCESS Hayesa wersja v4.2. W celu przetestowania pierwszej serii hipotez badawczych, stosuje jednoczynnikową analizę wariancji z wielkością efektu η^2 oraz testami post hoc. Dalej, mediującą rolę postawy wobec bezpieczeństwa na relacje między cechami osobowości i temperamentu ze stylami jazdy, sprawdza regresją z mediacjami. Wykonane analizy statystyczne są prawidłowe. Pragnę zwrócić uwagę na staranność i obszerność prowadzonych obliczeń, jak również zastosowanie zaawansowanych i zróżnicowanych metod analizy statystycznej oraz umiejętność ich interpretacji. Każdą grupę testowanych hipotez podsumowuje, zbierając wszystkie wyniki statystycznie istotne, ale również statystycznie nieistotne. Niepotrzebnie w podrozdziałach 8.1.1.-8.1.8., 8.2.1.-8.2.4., 8.3.1.-8.3.5. Doktoranta pisze o związkach stylów jazdy z cechami osobowości, wymiarami temperamentu

Uniwersytet Łódzki

Instytut Psychologii

czy postawą wobec bezpieczeństwa w sytuacji aplikowanego testu różnic, co na marginesie sygnalizuje w głównych tytułach podrozdziałów 8.1., 8.2. i 8.3.

Część trzecią mgr Patrycja Basińska kończy dyskusją i wnioskami (29 stron). Dysponując ciekawym materiałem empirycznym, przeprowadza wnikliwą analizę, konfrontując wyniki badań własnych z wynikami innych badaczy. Potrafi podejść krytycznie do zaprojektowanej przez siebie procedury, pokazując jej ograniczenia. Warto byłoby pokazać jeszcze kierunki przyszłych działań/badań wraz z bardziej rozbudowaną propozycją praktycznego zastosowania otrzymanych rezultatów.

Obok uwag merytorycznych, formułuję także kilka uwag redakcyjnych, które mogą być przydatne w dalszej pracy naukowej Doktorantki:

1. Zgodnie z *Podstawowymi standardami edytorskimi naukowych tekstów psychologicznych w języku polskim na podstawie reguł APA7 (2022)* autorstwa Skiminy, Harasimczuk i Ciecucha w strukturze pracy powinno być ujęte Streszczenie w języku polskim i angielskim oraz słowa kluczowe w języku polskim i angielskim.
2. Nie ma przesłanek do wyróżniania jednego podrozdziału 1.5.1., jeżeli nie towarzyszy temu zabiegowi inny podrozdział.
3. Nie „ilość” pokonywanych kilometrów, ale „liczba” pokonywanych kilometrów (rzeczownik policzalny), (m.in. str. 77 czy 179 rozprawy).
4. Warto ująć wszystkie niezbędne dane jednoczynnikowej analizy wariancji w jednej tabeli z *M*, *Sd*, *F(df1,df2)*, *Sig*, *eta²*, *post hoc*.

Uniwersytet Łódzki

Instytut Psychologii

5. Graficzna prezentacja regresji z mediacjami istotnie podniosłaby czytelność omówienia wyników.

Konkluzja

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska mgr Patrycji Basińskiej zatytułowana *Regulacyjna rola cech osobowości i temperamentu dla stylów jazdy kierowców kategorii B prowadzących pojazd w ramach obowiązków służbowych* opisuje istotne z punktu widzenia teorii, jak i praktyki, zagadnienia z obszaru zarówno psychologii pracy, jak i psychologii transportu. Otrzymane wyniki, mimo wskazanych pewnych braków i nieścisłości, stanowią oryginalne rozwiązanie sformułowanego problemu, poparte go wiedzą i umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Na tej podstawie zaświadczam, że oceniana dysertacja odpowiada warunkom określonym w ustawie o stopniach naukowych i tytule naukowym. W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie mgr Patrycji Basińskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Łódź, dn. 24 sierpnia 2023 roku

Agnieszka Lipińska-Grobelny